

Modulis 2: Tikslinės grupės specialių poreikių atpažinimas ir sprendimas

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Modulio apžvalga

- Trukmė: apie **3–4 val.** (pritaikoma pagal mokymų poreikius)
- Tikslinė grupė: **sporto treneriai, instruktoriai, socialiniai darbuotojai ir specialistai, dirbantys su prekybos žmonėmis aukomis**
- Mokymų forma: **kontaktiniai** arba **mišrūs**
- Metodologija: **konstruktyvusis suderinamumas** – mokymosi rezultatai, metodai ir vertinimas yra visiškai integruoti
- Tikslas: šis modulis supažindina su prekybos žmonėmis aukų įvairių poreikių atpažinimu ir reagavimu, atsižvelgiant į jų traumą, foną ir patirtį. Tikslas – stiprinti specialistų įgūdžius teikiant koordinuotą, įtraukią ir teisėmis grįstą pagalbą.

Modulio rezultatai

Baigę modulį dalyviai gebės:

1. **Suprasti**, kaip lytis, amžius, seksualinė tapatybė, išnaudojimo forma, kultūrinė ir socialinė aplinka arba negalia gali paveikti aukas.
2. **Apibūdinti** pagrindines prekybos žmonėmis formas.
3. **Atpažinti** skirtingų aukų grupių specifinius poreikius ir galimus iššūkius.
4. **Atpažinti** įprastas trauminės patirties reakcijas.
5. **Taikyti** į traumą orientuotus principus dirbant su prekybos žmonėmis aukomis įvairiose aplinkose, įskaitant sporto veiklas.
6. **Skatinti** aukų dalyvavimą sporto veiklose kaip saugioje, pasitikėjimą kuriančioje ir palaikančioje erdvėje.
7. **Reflektuoti** savo požiūrį ir elgesį, siekiant užtikrinti pagarbą, įtraukimą ir žmogaus teisių pagrindų grindžiamą darbą su pažeidžiamais asmenimis.

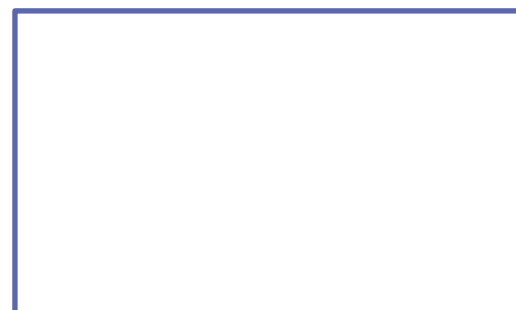
Co-funded by
the European Union

Prekybos žmonėmis aukų portretas

Prekybos žmonėmis aukų profilis

Lytis

Amžius

Lytis :

Moterys - dažniausiai patiria seksualinį išnaudojimą, yra išnaudojamos fiktyvioms santuokoms ir paslaugų sektoriuose.

Vyrai - dažniau išnaudojami vagystėms ar narkotikų prekybai, sunkiam fiziniam darbui (dažniausiai statyba, žvejyba, žemės ūkis, transportas).

Amžius :

Vaikai (0-13)

ypač pornografija, seksualinis išnaudojimas arba elgetavimas, vagystės, prekyba organais;

Paaugliai (14-19)

seksualinis išnaudojimas, vagystės, narkotikų platinimas;

Suaugusieji (20+)

seksualinis ir darbinis išnaudojimas, fiktyvios santuokos, nusikalstama veika ir prekyba organais.

Seksualinė orientacija:

LGBTIQ+ asmenys dažniau patiria diskriminaciją, atstūmimą ar smurtą dėl savo orientacijos, todėl yra labiau pažeidžiami įtraukimo ir išnaudojimo. Jie gali būti išnaudojami tiek seksualiai, tiek priverstiniam darbui, o pagalbos paiešką riboja baimė dėl stigmų ar netolerancijos.

Kultūrinė ir socialinė aplinka:

Veiksniai kaip diskriminacija dėl lyties, skurdas ir socialinė atskirtis didina pažeidžiamumą prekybos žmonėmis atvejams. Šie veiksniai riboja pasirinkimus, kuria priklausomybę ir apsunkina pagalbos paiešką.

Išnaudojimo formos

**Seksualinis
išnaudojimas**

**Darbinis
išnaudojimas**

**Fiktyvi
santuoka**

**Išnaudojimas
nusikalstamai
veikai**

**Prekyba
organais**

**Išnaudojimas
elgetavimui**

Pagrindiniai prekybos žmonėmis atskiriamieji bruožai nuo prastų darbo sąlygų

Būtent ši praktika skiria prekybos žmonėmis aukas nuo žmonių, kurie tiesiog dirba prastomis sąlygomis. Šie komponentai gali būti apibūdinti taip:

Prievarta arba spaudimas – nusikaltėlis grasina ir gąsdina auką skolomis (kelionėms, darbui, būstui ir pan.), atima asmens dokumentus, manipuliuoja santykiais su valdžios institucijomis ar policija ir daro žmogų visiškai priklausomą nuo savęs.

Apgaulė ir klaidinimas – gali pasireikšti, kai aukai pažadamas tam tikras darbas, tačiau pateikiama neteisinga informacija arba slepiama svarbi informacija.

Trauma ir į traumą orientuota priežiūra

Į traumą orientuota priežiūra – tai požiūris, paremtas supratimu, kad dauguma prekybos žmonėmis aukų patyrė kompleksinę traumą.

Šio metodo tikslas – sukurti saugią, palaikančią aplinką, kuri padeda aukoms atsigauti, o ne iš naujo išgyventi traumą.

Į traumą orientuotos priežiūros pagrindiniai principai:

- Saugumas
- Pasitikėjimas
- Pasirinkimas
- Bendradarbiavimas
- Įgalinimas
- Kultūrinis ir socialinis jautrumas

Šie principai padeda specialistams kurti santykį su auka, kuriame ji jaučiasi gerbiama, suprasta ir valdanti situaciją.

Sporto pritaikimas

+ Nauda/Kaip pritaikyti

- Stiprina **savivertę** ir **pasitikėjimą savimi**
- Skatina **socialinę sąveiką** ir **komandinius gebėjimus**
- Palaiko **emocijų reguliavimą** ir **traumų gijimą**
- Gali būti pritaikyta visiems **amžiams** ir **gebėjimams**
- Mažos grupės ir **individualus tempas**
- Prižiūrima **apmokyto personalo, suprantančio traumą**

– Rizikos/Ko nedaryti

- Vengti **kontaktinio** ar **intensyvaus sporto**, jei gali būti sukelta trauma
- Nepriversti dalyvauti; **gerbti asmenines ribas**
- **Užtikrinti privatumą** ir **saugumą**; vengti viešo pažeidžiamų dalyvių atskleidimo
- Vengti **didelių, nekontroliuojamų grupių**, kurios gali būti nesaugios
- Nepamiršti **kultūrinių** ar **asmeninių jautrumų**
- Užtikrinti **emocinę paramą** vietoje

Mokymų metodai

Mokymų formatas: naudojamas mišrus modelis, derinantis kontaktinius užsiėmimus ir nuotolinius susitikimus, jungiantis teoriją su praktine analize ir įtraukiant interaktyvias užduotis.

Naudojami metodai:

- Trumpa teorinė dalis – apie prekybą žmonėmis, jos tipus ir poveikį aukoms.
- Traumos analizė – aptariami fiziniai, psichologiniai ir socialiniai traumos aspektai. Specialistai mokosi atpažinti ženklus, rodančius galimą smurtą, kontrolę ar išnaudojimą.
- Atvejų analizė – dalyviai grupėse nagrinėja tikrus ar simuliuotus atvejus. Kiekviena grupė turi pristatyti savo įžvalgas ir pasiūlyti veiksmų planą.
- Pagalbos planavimas – į traumą orientuotas požiūris nuo pokalbio iki nukreipimo į pagalbos sistemą.
- Interaktyvūs metodai – klausimų/atsakymų sesijos, Kahoot ar mini testai, diskusijos.

Vertinimas

Vertinimo metodai:

- Interaktyvus žinių testas: trumpas, dinamiškas testas, skirtas patikrinti, kaip gerai dalyviai suprato pagrindinius modulio aspektus (išnaudojimo formas, aukos požymius, reagavimo būdus, pagalbos principus).
- Grupinis atvejo pristatymas: dalyviai pristato savo veiksmų planą ir paaiškina, kaip jis siekia apsaugoti auką, atsižvelgiant į jos amžių, lytį, kultūrą ar sporto kontekstą.
- Grįžtamasis ryšys: kiekvienas dalyvis aprašo arba aptaria, ką išmoko, kaip tai paveiks jo kasdienę praktiką ir kaip planuoja užtikrinti saugią, įtraukiančią aplinką.

Co-funded by
the European Union

Klausimynas

1. Koks yra pagrindinis bruožas, skiriantis prekybą žmonėmis nuo kitų išnaudojimo formų?

- a) Prastos darbo sąlygos
- b) Migracija ir nedarbas
- c) Prievarta, apgaulė ir kontrolė
- d) Formalios darbo sutarties nebuvimas

2. Kuri iš žemiau pateiktų formų nėra įprasta prekybos žmonėmis forma?

- a) Darbinis išnaudojimas
- b) Organų prekyba
- c) Priverstinis elgetavimas
- d) Savanoriška migracija

3. Koks veiksnys gali padidinti pažeidžiamumą prekybai žmonėmis?

- a) Stabilios pajamos ir išsilavinimas
- b) Lygios galimybės ir įtraukimas
- c) Skurdas, socialinė atskirtis ir diskriminacija
- d) Aktyvus bendruomeninis dalyvavimas

4. Koks yra pagrindinis į traumą orientuotos priežiūros tikslas?

- a) Analizuoti aukos elgesį
- b) Vengti pakartotinės traumos ir užtikrinti saugumą
- c) Užtikrinti, kad auka vykdytų nurodymus
- d) Rinkti įrodymus

5. Kuris iš žemiau pateiktų nėra į traumą orientuotos priežiūros principas?

- a) Saugumas
- b) Bendradarbiavimas
- c) Įgalinimas
- d) Kontrolė

6. Kodėl sporto veiklos svarbios prekybos žmonėmis aukų atkūrimui?

- a) Padeda atkurti pasitikėjimą, savivertę ir savimoneę
- b) Skatina varžytis ir laimėti prizus
- c) Testuoja fizinę jėgą ir ištvėrmę
- d) Pakeičia profesionalią terapiją

7. Kurio sporto tipo reikėtų vengti į traumą orientuotoje praktikoje?

- a) Raminančios, komandinės ir savanoriškos veiklos
- b) Agresyvūs ar varžybiniai sportai, kurie gali sukelti kontrolės patirtį
- c) Veiklos, skatinančios savireguliaciją
- d) Atsipalaidavimo pratimai

8. Ką turėtų daryti treneris ar socialinis darbuotojas, jei dalyvis sesijos metu parodo traumos požymių?

- a) Skatinti tęsti veiklą
- b) Nedelsiant pranešti policijai
- c) Ignoruoti, kad neatkreiptų dėmesio
- d) Sustabdyti veiklą, pasiūlyti pertrauką ir suteikti paramą

9. Kodėl specialistai turėtų bendradarbiauti su kitomis institucijomis?

- a) Dalintis atsakomybe ir užtikrinti holistinę pagalbą
- b) Tik sumažinti savo darbo krūvį
- c) Varžytis dėl klientų
- d) Vengti tiesioginio kontakto su aukomis

10. Kuris iš žemiau pateiktų geriausiai apibūdina šio mokymo modulio tikslą?

- a) Teikti teisinę informaciją apie prekybos žmonėmis įstatymus
- b) Mokyti, kaip atpažinti ir remti aukas, taikant įtraukties ir į traumą orientuotos priežiūros principus
- c) Organizuoti sporto varžybas aukoms
- d) Vertinti dalyvių fizinę būklę

Co-funded by
the European Union

Atvejų analizė

Atvejis A:

Aistė, 14 metų mergina, lanko mokyklos kūno kultūros pamokas ir popamokines šokių treniruotes. Iki šiol ji beveik nekrito į akis nei mokytojoms, nei klasiokams buvo santūri, draugiška ir punctuali. Pastaruoju metu mokytojai pastebėjo keletą pokyčių.

Jos apranga tapo labiau išraiškinga nei įprasta jos amžiaus mokinei, atvira ir seksualizuota, makiažo naudojimas padidėjo. Pamokose Aistė dažnai vangiai dalyvauja veiklose, ilgai sėdi ant suolo, nuolat laikydama telefoną, kurio ekrano beveik neleidžia matyti. Jei kas nors klausia apie „skubius“ reikalus, atsako tik trumpai arba išsisukinėja. Kartais ji sako, kad jaučiasi prastai ir vengia aktyviai dalyvauti grupės veiklose, o treniruotėse dažnai pasitraukia nuo kitų.

Laikui bėgant pastebėti brangesni rūbai ir aksesuarai, nors žinoma, kad jos šeima yra vidutinės pajamų klasės – tėvas miręs, o mama augina ją ir du jaunesnius brolius viena. Paklausta, iš kur atsirado nauji daiktai, Aistė dažnai atsako, kad „gavau dovanų“ arba „nusipirkau“, tačiau kai klausama daugiau, pasimeta ir pradeda išsisukinėti.

Mokytoja bandė pasikalbėti su Aistės mama apie pastebėtus elgesio pokyčius, tačiau mama nekreipė didelio dėmesio ir liepė nesikišti. Atrodo, kad ją tenkina papildomos dukros pajamos, bet nėra aišku, kokia jų kilmė. Mokyklai kyla įtarimų, kad Aistė galimai yra įtraukta į netinkamą veiklą ar situaciją, tačiau kol kas nėra aiškių įrodymų.

Klausimai diskusijai:

1. Kokie elgesio pokyčiai ar signalai kelia pagrįstą nerimą dėl Aistės saugumo ir gerovės?
2. Kuriose vietose istorijoje atsiranda subtilūs signalai, kad mergina gali būti įtraukta į nepageidaujamą veiklą?
3. Kaip saugiai bendrauti su Aiste, kad ji jaustųsi saugi ir galėtų pasitikėti specialistu?
4. Kaip vertinti mamos įtaką situacijai – kada gali būti, kad mama daro poveikį, kad dukra slėptų informaciją, o kada galbūt situacija susijusi su finansiniu nepriteklumi?
5. Kokie saugūs ir teisėti veiksmai specialistui (treneriui, mokytojui) norint užtikrinti Aistės gerovę?
6. Kur galima kreiptis pagalbos ar konsultacijos (mokyklos specialistai, socialinės tarnybos, specializuoti centrai)?
7. Kaip sporto veiklos metu galima taikyti paramos principus, kad Aistė jaustųsi saugi, nepriversdama jos atskleisti detalių, kurias ji nenori dalintis?

Darius, 16 metų paauglys, iki šiol buvo labai motyvuotas sportininkas. Jis aktyviai lankė treniruotes, siekė tapti profesionaliu krepšininku, o treneriai ir draugai jį pažinojo kaip draugišką, punctualų ir atsidavusį jauną žmogų.

Pastaruoju metu treneriai pastebėjo, kad Darius tapo tylus, dažnai vėluoja į treniruotes, atrodo pavargęs ir įsitempęs. Jo nuotaikos staigiai kinta – gavęs kritikos ar pastabų, dažnai labai supyksta, ypač prieš silpnesnius komandos narius.

Sporto draugai ir treneriai taip pat atkreipė dėmesį, kad į treniruotes Darius atvežamas prabangiais automobiliais. Paklaustas, kas jį veža, Darius išdidžiai atsako, kad „draugai“, tačiau nesuteikia detalių apie tai, kas jie, ką jie dirba ar kodėl jį vežioja.

Vėliau Darius pradėjo girtis, kad netrukus vyks į užsienį dirbti – esą draugai jį pasiims ir pasirūpins viskuo. Treneriui kyla įtarimas: kaip jaunuolis išvažiuos? Ar tėvai davė sutikimą? Ar jis žino, kur vyksta, ką ten darys, ar moka kalbą? Darius atsako nenoriai, dažnai pasakoja tik apie kelionės įdomumus, bet akivaizdžiai nežino detalių. Jis laimingas ir ruošiasi kelionei, bet treneris jaučia, kad situacija gali būti pavojinga.

Klausimai diskusijai:

1. Kurie Dariaus elgesio pokyčiai kelia pagrįstą nerimą dėl jo saugumo?
2. Kuriose situacijos vietose atsiranda „red flags“, kad Darius gali būti įtrauktas į rizikingą ar neaiškią veiklą?
3. Kaip saugiai bendrauti su Dariumi, kad jis jaustųsi saugus ir galėtų pasitikėti specialistu, nepriversdami jo atskleisti pavojingų detalių?
4. Kaip įvertinti jo planuojamą kelionę – ar yra pavojus dėl neaiškių draugų ar galimai neteisėtos veiklos?
5. Kokie veiksmai treneriui ar mokyklos specialistui būtų saugūs ir teisėti, siekiant užtikrinti Dariaus gerovę?
6. Kur galima kreiptis pagalbos ar konsultacijos (mokyklos specialistai, socialinės tarnybos, specializuoti centrai)?
7. Kaip sporto veiklos metu galima taikyti paramos principus, kad Darius jaustųsi saugus, bet neatskleistų informacijos, kuri galėtų jam pakenkti?

Sveikiname baigus 2 modulį!

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

